

Ordliste

Ordliste til undervisningsmateriale om antisemitisme, racisme og diskrimination: Hæfte 1, 2 & 3

al-Aqsa-moskeen: Moské i Jerusalem, opført på Tempelpladsen, hvor det gamle jødiske tempel lå, i begyndelsen af 700-tallet. Al-Aqsa er en af de vigtigste muslimske helligdomme.

Antisemitisme: Fordomme og had mod jøder. Nazisternes forsøg på at udrydde alle jøder i Europa (se Holocaust) under 2. Verdenskrig er det mest ekstreme udtryk i historien for dette had.

allierede, de: Alliance under 2. Verdenskrig, der kæmpede imod Nazityskland og landets støtter. De allierede bestod af 26 nationer ledet af Storbritannien, USA og Sovjetunionen.

Besættelsesmagt: Militær enhed eller styrke, der med militær magt tager kontrollen over et andet lands område.

Borgerrettigheder: De rettigheder man har, når man er del af et samfund, fx religionsfrihed, stemmeret og valgfrihed i forhold til, hvor man vil bo.

Børskraket, 1929: Voldsomme kursfald på aktiemarkedet i Wall Street, New York. Aktiernes værdi faldt til ca. en tredjedel i løbet af få uger. Børskraket blev starten på en international økonomisk nedgang i 1930'erne.

Chikane: Når en person vedvarende generer en anden person. Mobning kan være en form for chikane.

Deportationer: Forflyttelse, hvor personer fjernes fra deres hjem og tvinges til et andet sted. Under 2. Verdenskrig blev millioner af jøder og andre grupper deporteret til nazisternes kz- og udryddelseslejre.

Diskrimination: Negativ forskelsbehandling. Betyder at nogle mennesker behandles anderledes pga. fx deres køn, seksualitet eller religion.

Einsatzgrupper: Tysk ord for indsatsgrupper. Betegner især fire mobile specialenheder, der under 2. Verdenskrig udførte massehenrettelser på jøder, sigøjnere og andre grupper, primært i Sovjetunionen. Einsatzgrupperne dræbte i alt omkring 1,5 mio. mennesker ved skydning og i mobile gaskamre.

endelige løsning; ”Den (eller Endlösung): Nazisternes egen betegnelse for beslutningen i 1941 om at udrydde alle jøder i Europa. ”Den endelige løsning” blev udført i kz- og udryddelses-lejre (primært ved gasning) og ved fortsatte massenedskydninger.

Etnisk oprindelse: Henviser til en befolkningsgruppes fælles oprindelse eller særlige fælles træk, så som sprog eller kultur. Betegnelsen bruges til at markere, hvor en person stammer fra – fx fra Danmark.

FN-flygtningelejre: Flygtningelejre som er oprettet og administreret af FN. En flygtningelejr er en lejr, hvor flygtninge kan få husly samt mad, vand og medicin.

Fordom: En fordom er en forudfattet og ofte negativ holdning til en person eller gruppe.

Fordrive: Et andet ord for at jage bort. Sker ofte via trusler eller gennem diskrimination og voldelige overgreb.

Franske Revolution, Den: Politisk omvæltning i Frankrig 1789-99. Oprøret havde som mål at gøre forskellen mellem borgere og adel mindre. Revolutionen afsluttedes 1799 med Napoleons statskup.

Frihedsbudskabet, 4. maj: De tyske tropper i Holland, Nord-vesttyskland og Danmark overgav sig den 4. maj 1945 til englænderne. Danmark fik budskabet i en radioudsendelse fra London samme aften.

gule stjerne, den: Under 2. Verdenskrig påbød nazisterne jøder at bære en såkaldt ”Jødestjerne”; en gul, sortindrammet stjerne af stof med påskriften ”Jude” (jøde på tysk). En sekstakket stjerne er det vigtigste religiøse symbol i jødedommen. Her kaldes den Davidsstjernen.

Hagekors: Nazismens mest brugte symbol. Kaldes også et svastika. I religioner som hinduisme og buddhisme var tegnet i oldtiden almindeligt som et tegn for lykke, men nazisterne brugte det som et symbol på den ’germanske races’ kraft og genfødsel.

Hjemmestyreordningen: En ordning mellem Danmark og Grønland, der i daglig tale kaldes hjemmestyret. Ordningen betyder, at Grønland selv styrer landets politik fx på indenrigs-området. Hjemmestyreordningen trådte i kraft i 1979 og havde til formål at overføre kompetencer og ansvar fra de danske politiske myndigheder til de grønlandske.

Holocaust: Græsk ord, der bruges i Biblen om brændofringer. Benyttes som betegnelse for nazisternes udryddelse af 6 mio. europæiske jøder under 2. Verdenskrig.

Højforræderi: Et andet ord for landsforræderi. Forbrydelser rettet mod et land eller dets øverste myndigheder.

Ideal: En forestilling om noget fuldendt eller optimalt, som man opstiller som et mål, man gerne vil opnå. Fx et idealsamfund.

Jødedom: Betegnelsen for jødisk religion, hvor troen på den ene almægtige Gud er central. Jødedommen bygger på bl.a. Torahen (Det Gamle Testaments fem Mosebøger), som jøder mener, blev åbenbaret af Gud for profeten Moses.

”Jødefejden”: Antisemitiske uroligheder i København og flere provinsbyer i september 1819 – januar 1820. Fjendtligheden mod jøderne kom efter den økonomiske krise i 1813, hvor staten gik konkurs. Nogle gav jøderne skylden for krisen.

Karikatur: En fremstilling af en person eller begivenhed, hvor særlige træk overdrives – ofte på en satirisk måde.

Kolde Krig, Den: Storpolitisk konflikt mellem USA og Sovjetunionen om kontrollen over Europa. I 1989-90 blev Den Kolde Krig erklæret for afsluttet.

Koloni: Et land eller et område, som styres af en kolonimagt. At etablere en koloni betyder at erhverve et land eller område uden for en stats grænser. Formålet kan være handel, men fx også udnyttelse af et områdets naturressourcer.

Konvention: International aftale mellem stater om et fælles anliggende.

Konvertere: At tilslutte sig en religion eller at skifte fra en religion til en anden.

Koranen: Islams hellige bog. Muslimer mener, at Koranen er Guds (Allahs) ord, som de blev åbenbaret for profeten Muhammed. Koranen er nedskrevet år 610-632 på arabisk.

Korsridder: Ridder, der under korstogene skulle beskytte pilgrimme og bekæmpe dem, der ikke var kristne.

Korstogene: Kristne hære, der i Middelalderen drog fra Europa til Mellemøsten for bl.a. at fordrive muslimerne. ►

Kosher: Betyder egnet eller tilladt på hebraisk. I kosher mad er råvarer og tilberedning i overensstemmelse med de jødiske spiseregler.

Krænke: At overtræde fx en lov eller en grænse. Det kan være at såre, fornærme eller udsætte nogen for uretfærdig eller nedværdigende behandling.

Kyryllisk: Alfabet som anvendes i bl.a. russisk og bulgarsk.

Lav: Faglig sammenslutning af udlærte, især håndværkere. Lavene opstod i Europa i Middelalderen og fungerede op til 1800-tallet.

Mein Kampf: Adolf Hitlers bog om sit liv og sine politiske idéer. Påbegyndt da han sad i fængsel i 1924. Bogen udkom på dansk i 1934. Hitlers politiske mål fremgik tydeligt af Mein Kampf, men da den udkom, tog kun få værket alvorligt.

Menighed: Fællesskab af mennesker med samme tro.

Middelalderen: Almindelig betegnelse for perioden ca. 500-ca. 1500 i Europa.

Minoritet: Mindre del af en befolkning, der adskiller sig fra flertallet (majoriteten), fx med hensyn til religion, kultur eller sprog. Minoriteter kan have svært ved at få indflydelse i samfundet.

NSDAP: Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei. Det tyske, nazistiske parti ledet af Adolf Hitler 1920-45. Partiet fik fra sidst i 1920'erne stor opbakning, og i 1933 blev Hitler rigskansler, dvs. leder af Tyskland. Partiet blev midlertidigt forbudt efter det mislykkede Ølstuekup i 1923 og endelig forbudt efter 2. Verdenskrig i 1945.

Nynazisme: Politisk bevægelse, der ønsker at genoplive nazismen. Nynazister er nationalistiske og har oftest et voldsomt had til visse minoritetsgrupper.

Moské: Muslimsk bedehus. I alle moskéer beder man med ansigtet rettet mod Mekka, muslimernes helligste by. Særligt om fredagen samles muslimer til fredagsbønnen, der ledes af en imam.

Myte: Græsk ord for mundtlig beretning. Kan være en fortælling om fx guder eller om verdens oprindelse. Bruges også om en fordrejet forestilling eller en historie, der ikke bygger på fakta.

Nationalisme: En stærk nationalfølelse forbundet med forestillingen om at have et selvstændigt nationalt landområde. Kan lede til forskelsbehandling og udelukkelse af minoriteter.

Overrabbiner: Ledende rabbiner ved en jødisk synagoge. En rabbiner kan ifølge jødedommen dømme i spørgsmål om jura og de religiøse skrifter.

Palæstina: Landområde i Mellemøsten. I dag består området af staterne Israel og de palæstinensiske selvstyreområder Vestbredden og Gazastriben.

Pesten: Infektionssygdom, der dræbte over 1/4 af Europas befolkning i 1300-tallet. Også kaldet "Den Sorte Død".

Pogrom: Russisk ord for ødelæggelse. Bruges om angreb på jøder og deres ejendom, især i Østeuropa i slutningen af 1800-tallet.

Propaganda: Ensidig kommunikation der skal påvirke fx en befolknings holdninger og handlinger. Propaganda kan bl.a. findes i film, taler og massemedier. Nazisterne udbredte påstanden om, at jøder var en trussel, gennem propaganda.

Retsforfølge: Når man anklager eller anlægger sag mod nogen.

Religionsfrihed: Retten og friheden til at vælge og bekende sig til den religion, man ønsker.

Røde Kors: International organisation stiftet i 1863. I muslimske lande

hedder organisationen Røde Halvmåne. Koordinerer nødhjælpsarbejde og udviklingsprojekter.

Sammensværgelse: Hemmelig aftale mellem personer om at udføre en ond handling, fx et statskup eller et mord.

Seksdagskrigen: Krig udkæmpet 5.6.-10.6.1967 mellem Israel på den ene side og Egypten, Jordan, Syrien og Irak på den anden. Israel vandt krigen og besatte bl.a. de palæstinensiske områder Vestbredden og Gaza.

Sigøjnere: Omvandrende folk, der menes at stamme fra Indien. Folket har ikke egen stat, men lever primært i Østeuropa. Nogle opfatter ordet sigøjner nedsættende. Andre betegnelser for folket er roma, manush, sinti eller "de rejsende".

Sovjetunionen (USSR): Forkortelse for Unionen af Socialistiske Sovjetrepublikker, der blev dannet i 1917 og bestod af Rusland og 14 andre socialistiske stater i Østeuropa og Asien. Unionen blev opløst i 1991.

SS: Forkortelse for "Schutzstaffeln" (beskyttelseskorps). Oprindeligt Hitlers livvagter. Udviklede sig til en omfattende og magtfuld organisation. Det var bl.a. SS, der i praksis var ansvarlig for kz- og udryddelseslejrene.

Statsborgerskab: Persons status som medlem af en stat. Statsborgerskab medfører både rettigheder og forpligtelser; fx retten til ophold og arbejde i staten samt værnepligt.

Stereotyp: En fastlåst og karikeret opfattelse, hvor alle mennesker i en gruppe tillægges samme, ofte klichéfyldte, træk.

Storvesir: En sultans stedfortræder.

Straffeloven: Lov, der består af kapitler og paragraffer (§), med præcise beskrivelser af forbrydelser, og hvilke straffe man kan idømmes.

Sympati: En forstående og støttende indstilling over for nogen eller noget.

Synagoge: Jødisk bede- og forsamlingshus, hvor der afholdes jødiske gudstjenester. Synagogen blev rammen om al jødisk religiøs liv efter ødelæggelsen af Templet i Jerusalem i 70 e.Kr.

Tolerant: At give plads til andre mennesker, der ikke nødvendigvis er som en selv, i fx et land, samfund eller vennekreds.

Udvandre: At rejse til et andet land for at bosætte sig. Kaldes også at emigrere.

Universel: Noget som omfatter hele verden, eller som er almindeligt udbredt.

Vantrø: Mennesker, som fra en given religions synspunkt ikke bekender sig til den korrekte tro, eller som slet ikke er troende.

Vesten: Fællesbetegnelse for de vesteuropæiske stater og USA.

Vestmuren: Ruin fra det gamle jødiske tempel i Jerusalem, der blev ødelagt i 70 e.Kr. Muren er i dag et helligt sted og pilgrimsål.

WIZO: Engelsk forkortelse for Kvindernes Internationale Zionist-bevægelse. Grundlagt i 1920 med bl.a. uddannelse af kvinder og omsorg for børn og unge som formål. En dansk afdeling blev grundlagt i 1946.

Zar: Herskertitel for kejsere og fyrster i Østeuropa, særligt i Rusland, frem til 1917.

11. september: Dato for terrorangreb mod USA i 2001. Angrebet blev udført af 19 flykaprere med tilknytning til terrornetværket al-Qaida. To fly ødelagde World Trade Center i New York, et tredje ramte det amerikanske forsvarsministerium Pentagon i Washington, mens det sidste fly styrtede ned i Pennsylvania. Ca. 3000 personer blev dræbt.